

УДК 72.04.016.2 (477.83-25) «18/19» (043.3)

Лідія **Кукіль**

аспірантка Львівської національної
академії мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-0216-563X>

Семантика образно-пластичних вирішень маскаронів Грінмена в архітектурі Львова ХІХ ст.

Анотація. У статті виокремлено та проаналізовано окрему типологічну групу львівських маскаронів ХІХ ст. із зображенням давнього божества – Грінмена. Особливу увагу приділено семантиці та основним теоріям походження міфологічного образу. Проаналізовано характерні особливості маскаронів лісового божества в архітектурі Західної Європи ХІХ ст. Визначено причини появи та поширення цього образу на фасадній поверхні багатьох споруд Львова ХІХ ст. У контексті західноєвропейських стильових тенденцій проаналізовано образно-пластичні особливості львівських маскаронів Грінмена досліджуваного періоду. На основі аналізу конкретних зразків масок «зеленого чоловіка», розроблено типологію цієї групи маскаронів Львова відповідно до художніх інтерпретацій образу.

Ключові слова: архітектурна деталь, маскарон, художній образ, символ, художнє вирішення.

Постановка проблеми. Образ Грінмена (англ. «Green Man» – «зелений чоловік», «дух лісу»), що втілює міфологічне лісове божество, значно виділяється із загальної концепції типологічних груп маскаронів, характерних для декору фасадів львівської архітектури ХІХ ст. Цей образ безсумнівно прийшов у архітектуру міста разом з новими західноєвропейськими стильовими тенденціями та одразу набув популярності серед львівських архітекторів того часу. Оскільки нові ідеї часто запозичуються з попередніх історичних

стилів, де неодмінно важливого значення надавали міфологічним персонажам, на нашу думку, важливо простежити основні теорії походження цього давнього образу в мистецтві Західної Європи, звідки він прийшов у архітектурно-декоративну пластику Львова. Міфологічні образи, що формувалися впродовж давньої історії людства, часто залишаються актуальними для наступних епох, та варто зазначити, що у XIX ст. ці образи-маски набувають винятково декоративної функції, а канонічність їхніх зображень змінюється інтерпретаціями авторського бачення.

Зв'язок з науковими чи практичними завданнями. Стаття виконана відповідно до тематики дисертаційної роботи «Декоративний мотив маскарон в архітектурі Львова XIX – початку XX ст.: типологія, символіка, стильові особливості», що затверджена у ЛНАМ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У Західній Європі образ Грінмена став популярним доволі пізно. Вперше на цей тип рельєфних масок звернула свою увагу Л. Реглан у статті 1939 р. [9]. Своєю роботою автор привернула увагу інших дослідників до маскаронів Грінмена в середньовічній церковній архітектурі, а водночас, і до символіки самого образу у світовій культурі. Значна кількість публікацій, присвячених темі «зеленого чоловіка», з'явилася наприкінці XX ст. Багатий матеріал містять роботи К. Басфорд [4], М. Хардінга [6], В. Андерсона [3] та ін. У їхніх працях ми знаходимо різні варіанти походження давнього образу, його трактування на різних етапах розвитку мистецтва та архітектури західноєвропейських країн.

Незважаючи на те, що архітектурний декор Львова XIX ст. є доволі дослідженою темою, вітчизняні вчені не приділили достатньої уваги питанню львівських маскаронів як явищу в монументально-декоративному мистецтві загалом і образу Грінмена зокрема. Основною причиною появи цих образів в архітектурі міста був вплив Відня та нових західноєвропейських тенденцій, що неминуче позначилося на естетичних уподобаннях місцевих архітекторів і скульпторів.

У цей період у архітектурному декорі Львова вперше з'являються міфологічні образи, що сформували широкий спектр рельєфних масок, які набули популярності в Західній Європі та у Львові зокрема.

Результати опрацювання наукових джерел з досліджуваної теми дозволяють стверджувати, що львівські маскарони Грінмена досі не були предметом спеціального вивчення, що зумовлює наукову

новизну обраної теми. Тому вважаємо за необхідне здійснити спробу типологізації масок Грінмена у львівській архітектурі ХІХ ст., визначити їхні художні особливості, розкрити символічний зміст, що надалі дозволить провести комплексний мистецтвознавчий аналіз маскаронів Львова зазначеного періоду.

Мета статті – проаналізувати основні теорії походження образу Грінмена в архітектурі Західної Європи, розкрити його символічний зміст, виділити основні типологічні групи масок «зеленого чоловіка» у львівській архітектурі ХІХ ст., розкрити та проаналізувати їх образно-пластичні вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грінмен – це фантазійний образ, у якому поєднано людську подобу і рослинний світ. Зазвичай, він представлений у вигляді архітектурно-декоративних елементів – маскаронів, рельєфних зображень химерного лісового божества, що зустрічаються в декоративному упорядженні споруд, рідше в оздобленні меблів та інших предметів декоративно-ужиткового мистецтва починаючи з ХІ ст.

Аналіз літератури з обраної тематики дозволяє виділити кілька основних видів зображення Грінмена, характерних для західноєвропейського мистецтва:

- «листяна голова» або «листяна маска» – голова, суцільно сформована із листя;
- лик із листя з ліанами, що проростають з рота, носа, вух або очей. Рослинні паростки можуть нести на собі квіти та фрукти;
- волосся, брови, вуса і борода лика сформовані з листя;
- маски, оточені листям, яке, фактично, не є частиною лику [2].
- у найбільш абстрактному варіанті образ Грінмена наближений до стилізованого листя, у формі якого проглядаються обриси людського обличчя [8].

Лици рельєфних масок зазвичай чоловічі, «зелені жінки» зустрічаються вкрай рідко. Окрім людської подоби Грінмена, збереглися зображення, де він поступає не людиною, а звіром, з якого проростає листя або пагони. Ці тварини, як правило, були або священними для цієї місцевості, або наділені особливою силою. В архітектурі європейських країн зустрічаються маски «зелених» котів, левів, биків, а також демонів [8, с. 6].

Отже, мотив «зеленого чоловіка» має багато варіацій, які, залежно від задуму автора, можуть бути або натуралістично трактованими, або стилізованими [2].

Упродовж років з'явилося багато теорій щодо інтерпретацій образу Грінмена, жодна з яких не стала остаточною.

Термін «Green man» вперше застосувала Леді Реглан у статті «Зелений чоловік в церковній архітектурі» в журналі «Фольклор» 1939 р. [9]. До цього такі маски називали просто «листяними головами», і мало хто цікавився ними. Висновки Л. Реглан про зв'язок «Грінмена» з фольклорними персонажами, такими як «Джек в зеленому», Робін Гуд, Король Травня та ін., усе ще дискутуються, заперечуються, однак її робота мала неоціненне значення для характеристики «зеленого чоловіка» як важливого об'єкта історико-антропологічного дослідження. Також авторка визначила назву «Грінмен», що найкраще розкриває сутність цього образу [4].

У давніх світових культурах Грінмен подекуди ототожнювався з вегетативним божеством природи. У першу чергу він інтерпретується як язичницький дух лісу, символ відродження природи, початок чергового циклу весняного зростання рослин. З огляду на це, можна припустити, що міфологічний образ «Грінмена» еволюціонував від давніх божеств природи, таких як кельтський Кернунн і грецькі Пан і Діоніс.

Доволі парадоксально, що більшість зображень цього язичницького символу природи, вирізаних з дерева або каменю, бачимо в інтер'єрах і екстер'єрах храмової архітектури середньовічної Європи. Вигадлива архітектурно-декоративна пластика соборів Англії, Німеччини та Франції XI – XV ст. поєднує елементи середньовічного світогляду та геніальні новації, архаїчні пережитки й одкровення, що інспірували появу безлічі ідей у наступних епохах. Особливістю загадкового та химерного образу Грінмена було переплетення реального та фантастичного (іноді з елементами сатири), що було результатом наївно-поетичного осмислення світу тогочасними скульпторами.

Мистецтву Середньовіччя притаманна велика кількість символів і алегорій, зміст яких незрозумілий для нас, бо уявлення, вірування та забобони, що породили ці образи, померли сотні років тому. Витоки цих вірувань – в глибокій давнині, у легендах пізньої античності, раннього християнства, Сходу.

У період розквіту середньовіччя мистецтво розвивалось у системі релігійного світогляду. В середньовічному соборі кожній деталі було відведене певне місце. Маски Грінмена можна зустріти в строго визначених місцях: у кутах, коридорах, на хорах, на капітелях ко-

лон та в якості декоративних елементів на склепіннях, архівольтах порталів [1, с. 38–39].

Дохристиянські язичницькі традиції тісно були пов'язані з природою. Поклоніння священним деревам було притаманне багатьом давнім культурам, які безпосередньо вплинули на художню культуру християнської Європи. Серед них у першу чергу варто відзначити греко-римську культуру та культуру кельтів. Сила, краса, довговічність дерев, а також уподібнення їхньої будови людському організму (стовбур – тіло, гілки – руки, сік – кров) робили їх об'єктом поклоніння.

Ось чому включення «зелених чоловіків» у декоративне оздоблення середньовічних храмів, на нашу думку, можна розглядати як своєрідний «місток» між язичницьким минулим і новим християнським порядком. Можливо, така лояльність церковнослужителів до використання цього образу-символу в інтер'єрах храмів мала на меті залучення язичників до християнської релігії.

Незважаючи на це, однозначної відповіді щодо появи «зеленого чоловіка» у церковній архітектурі Середньовіччя так ніхто і не дав. Відсутність істотних доказів походження цього образу залишає відкритим питання його різноманітних інтерпретацій.

Романська і готична архітектура Середньовіччя стала засобом для введення різноманітних химерних елементів у оздоблення церковних споруд. Гротески різних видів, уведені в сакральну архітектуру, були ілюстрацією плотських пристрастей і гріховних бажань, що їх повинні були здолати віруючі християни. Маски «зелених чоловіків» були, можливо, лише одним з тих язичницьких образів-символів, які отримали право на існування в просторі середньовічної культової архітектури.

Типологічна група маскаронів Грінмена, з рота, носа або очей якого проростають рослинні пагони, може розглядатися як язичницьке уявлення про смерть та відродження, оскільки нове життя природним чином народжується з людського праху: «те, що було живим, дасть силу рослинам, які, у свою чергу, наситять живих» [4]. Греко-римський бог Діоніс-Вакх, якого часто трактують як раннього попередника «зеленого чоловіка», також асоціювався зі смертю і відродженням [4].

Хоча Грінмен зазвичай інтерпретується як позитивна і доброзичлива сила, не завжди його таким зображали. Часто він представлений швидше як диявол, ніж як божество, іноді з рогами. У зв'язку із

цим, «зелений чоловік» може бути присутнім у церковних будівлях у якості нагадування про всюдишні небезпеки язичницького ідолопоклонства. З іншого боку, символічні роги були характерними для давніх богів і божеств природи, наприклад, міфологічного давньогрецького Пана, і не мали зв'язку з диявольськими атрибутами.

Завдяки відкриттю в Індії та на Близькому Сході давніх зображень, подібних до середньовічних європейських «зелених чоловіків», один з дослідників Грінмена Майк Хардінг припустив, що цей образ з'явився у Малій Азії і пізніше був завезений в Європу мандрівними каменотесами. Окремі експерти ісламського містицизму та дослідники архітектури, серед них Том Чітам і Вільям Андерсон, ідентифікували «зеленого чоловіка» з божеством, відомим як Аль-Хідр («Зелений») з езотеричного ісламського суфізму [4].

Інші стародавні культури також мали «зелених божеств», часто з рисами, подібними до європейського Грінмена: Гумбаба, давній шумерський хранитель кедрового лісу, а також Енкіду, лісове божество шумерської міфології, уявлення про яких сягають щонайменше 3000 р. до н. е.; єгипетський бог Осіріс, якого часто зображують зеленим, що символізує рослинність і відродження; Аттіс, фрігійський бог рослинності й природи; тибетське буддійське божество Амогхасіддхі; Тлалок, ацтекський бог дощу, родючості й води та ін. Окремі риси цих давніх божеств через багато століть з'являються в європейському Грінмені.

Характерним для всіх міфологічних божеств, попередників «зеленого чоловіка», є їхня здатність до метаморфоз. Грецька і римська міфологія рясніють такими історіями, багато з яких стосуються дерев і квітів (перетворення Дафни на лаврове дерево; Адоніса, Нарциса й Гіацинта – на квіти і ін.). Багато із цих класичних міфів були запозичені або синтезовані з інших, давніших культур. Можливо, різьблені маскарони «зелених чоловіків» у церковній архітектурі середньовіччя були спробами надати християнської моралі таким улюбленим, хоч і язичницьким метаморфозним історіям.

Як не парадоксально, але єдиний названий на ім'я «зелений чоловік», на якому написано «Сильванус», був на фасаді базиліки Сен-Дені у Франції (початок XIII ст., тепер у Луврі). Варто зазначити, що римський бог лісу ніколи не був зображений у такому вигляді у греко-римську добу.

Той факт, що образи «зеленого чоловіка» з'явилися історично в таких розрізнених і не пов'язаних географією і часом місцях,

спонукали окремих дослідників, зокрема, Ровінь Петті Крайдер і Вільяма Андерсона, припустити, що ця постать є частиною нашого колективного несвідомого та становить первісний архетип, який є центральним у наших відносинах з природою.

Від епохи Відродження образ Грінмена, у різних його варіаціях, почав з'являтися не лише в архітектурі, а й в інших видах мистецтва. Його можна зустріти в книжковій мініатюрі, на виробих з металу, в ескізах і вітражах. Однак глибина символічного змісту в цей період вже була втрачена, і «зелений чоловік» став швидше декоративним, ніж символічним.

Нова хвиля зацікавлення образом Грінмена припадає на XIX ст. та пов'язана з напрямком неоготики та рухом «мистецтв і ремесел» у Англії, а також у США. Причина його відродження, можливо, була зумовлена екологічною кризою, і в цьому відношенні образ Грінмена в архітектурі можна розглядати як архетип «охоронця природи», суть якого полягає у тому, щоби нагадати людям про їхні обов'язки щодо природи.

У цей період різноманітні, позбавлені символізму маскарони Грінмена знову почали використовувати архітектори в якості декоративних елементів світських споруд. Без сумніву, така популярність масок «зеленого чоловіка» у вікторіанській архітектурі вплинула на використання цього образу в європейській еkleктиці, звідки він прийшов і в архітектуру Львова.

Повертаючись до загальної характеристики зображень маскаронів Грінмена, варто вказати, що важливого значення їхні автори надавали конкретному виду рослин. Значною мірою їхній вибір залежав від місцевої флори та символічних асоціацій, які вони викликали. Так, на півдні зазвичай обирали рис, виноград і акант, а дуб, бук і глід були характерними для півночі. Символічні значення подібних рослин говорили про могутність і силу божества природи.

Хоча «зелений чоловік» найчастіше асоціюється з весною, щорічним оновленням природи, травневими святами, є також приклади масок, які демонструють осінній відтінок образу. Так, наприклад, листя глоду, осінніх ягід, шишок і жолудів у художньому вирішенні масок асоціювалися з родючістю.

Аналізуючи вираз обличчя «зелених чоловіків», можна також будувати різні припущення. Широкий спектр настроїв лісового божества передається засобами міміки. Одні лики є привітними та усміхненими, інші виглядають сумними, лютими, часом навіть

загрозливими, наближуючись до театральних почуттів і емоцій, перетворюючись на «листявий гротеск». Окремі маски мають більше спільного з демонами або звіриною, ніж з людьми [5].

Безпосередній вплив західноєвропейських стильових тенденцій на архітектуру Львова кінця ХІХ ст. зумовив широку популярність маскаронів у декоративному оздобленні екстер'єрів старої частини міста. Саме в цей період у фасадному декорі львівських споруд уперше з'являються загадкові маскарони Грінмена, або так звані «листяні голови». Львівські маски цього лісового божества неможливо чітко розподілити на типологічні групи через різноманітність їх художніх вирішень. Однак, усе ж вдається виділити певні спільні риси, характерні для тих чи інших рельєфних ликів «зеленої людини».

Найчастіше автори львівських масок зображали лик Грінмена, волосся, вуса та борода якого переходять у листя. Особливого значення надавалося настрою цього химерного створіння. Глибоко замислений погляд і напіврозтулені уста передають особливу міміку, яка відображає медитативний стан, що змушує ці маски «говорити». До цієї групи маскаронів належать рельєфні лики, що декорують фасади кам'яниць на вул. Гребінки, 4 (іл. 8), Січових Стрільців, 16 (іл. 9), Матейка, 8, Личаківській, 4, пр. Свободи, 27, Новий світ, 8, Шпитальній, 22, Солодовій, 3а і ін. Позитивний настрій передають маскарони лісового божества із широкою посмішкою на вустах, на вул. Зерновій, 4 та Коперника, 43.

До окремої типологічної групи масок можна зарахувати рогаті лики «зеленого чоловіка», що близькі до образу античного бога Пана (рим. Фавна). Спорідненість цих образів відображена в художньому вирішенні великих рельєфних масок, що декорують фасад палацу Дуніковських (вул. Драгоманова, 40). Загадкові та дещо трагічні (сумні) образи на замкових каменях віконних прорізів першого поверху додають особливого емоційного звучання екстер'єру палацу. Суворі лики рогатого Фавна, які завершуються рослиноподібними формами, присутні на фасаді палацу Потоцьких (вул. Коперника, 15) (іл. 1) та кам'яниці на вул. Гребінки, 8 (іл. 10). Маски на пл. св. Юра, 6 та вул. Каменярів, 7 відзначаються доволі зловісним поглядом і ехидною усмішкою, що наближає їх до образу демонічного лісового божества, дикого духа лісу.

Украй рідко львівські рельєфні голови Грінмена були одягнені у стилізовані корони з листя. Яскравим прикладом коронованих

маскаронів «зеленого чоловіка» є лики на фасаді кам'яниці № 18 по вул. Театральній і № 2 по вул. Дудаєва (іл. 2).

Практично відсутні у львівській архітектурі маскарони лісового божества, з уст якого проростають рослинні пагони (пл. св. Юра, 7). Цей різновид масок, якщо і присутній на фасаді львівських кам'яниць, то характеризується малим розміром, виступаючи в якості орнаментального мотиву в декорі екстер'єрів. Такі маски можна знайти в ліпному декорі пілонів на фасадах кам'яниць по вул. Лепкого, 6, Крушельницької, 17 (іл. 7), пл. Ринок, 19, Дорошенка, 63. Проте на фасадах багатьох еkleктичних споруд Львова маскарони «зеленого чоловіка» можуть бути доповнені орнаментальними композиціями з рослинних пагонів, квітів і фруктів, як, наприклад, це зроблено на сандриках вікон другого поверху палацу Дуніковських (вул. Драгоманова, 40), на вул. Дорошенка, 67 (іл. 11), Солодовій, 3а, Шпитальній, 22, Дудаєва, 2. У цих образах присутня дикість і таємничість, що характерні для класичних середньовічних масок Грінмена. До цієї типологічної групи масок зараховуємо маскарони, доповнені гірляндами (вул. Лепкого, 7) або в'язками плодів, що звисають на мотузці з уст Грінмена (вул. Б. Лепкого, 20) (іл. 5), або ж просто зображені під маскароном (вул. Левицького, 7), надаючи цим образу божества природи символічного зв'язку з родючістю, про що вже було зазначено.

Іншим, нетиповим атрибутом львівських масок божества природи стали крила. Крилатий лик Грінмена з лагідною посмішкою декорує замковий камінь центрального вікна другого поверху кам'яниці № 1 по вул. Крушельницької (іл. 2), а доволі суворий образ крилатого божества рослин можна побачити на кронштейнах балконів по вул. Листопадового чину, 5. Таке образне вирішення маскаронів важко піддається аналізу, оскільки поєднання рослиноподібних форм із крилами не зустрічається у класичних європейських середньовічних зразках. Цей факт дозволяє стверджувати, що ці маски відображають авторську інтерпретацію образу духа природи та є унікальними зразками львівських маскаронів кінця ХІХ ст. З іншого боку, ці образи є наближеними до химер – окремої типологічної групи львівських маскаронів періоду еkleктики. Маски на вул. Вербицького, 6 (іл. 6) – образ демона-вампіра, лик якого переходить у рослинні форми. Ще одним взірцем поєднання химери і образу зеленого божества є маскарон на вул. Саксаганського, 13.

Як і в європейському мистецтві, у львівській архітектурі зустрі-

чаються маскарони Грінмена, які зображують людське обличчя, оздоблене окремими листками (вул. Коперника, 22) або оточене вінком з листям (вул. Коперника, 18). У фасадному декорі Львова є маски, які виділяються із загальної концепції образу Грінмена. Це гротескні маскарони на кронштейні еркера кам'яниці по вул. Матейка, 8 (іл. 3), із жвавою мімікою та закрученими вгору вусами, що створюють комічний образ «зеленого чоловіка». Різняться від інших також маскарон на фасаді кам'яниці по вул. Театральній, 6. Окрім рослиноподібних форм лику, цей образ доповнено двома з'єднаними шишками в устах, що, можливо, символічно пов'язані з родючістю. Окрім усіх зазначених образів, у львівській архітектурі також зустрічаються маскарони «зелених левів», символічне значення яких пов'язане із силою та владою (іл. 4).

Отже, для архітектури Львова кінця XIX ст. характерною є варіативність масок «нео» – Грінмена. Ці образи «обличчя лісу» передають надзвичайно великий спектр емоцій. Не останнє значення надавалось і вибору рослиноподібних форм. Зазвичай автори львівських маскаронів застосовували листя плюща, дуба, винограду, клена.

Висновки. Отже, маскарон Грінмен – дивний симбіоз людського обличчя і рослинного світу, це язичницький дух природи, хранитель лісів, втілення зв'язку між світом рослин і світом людей.

Відсутність переконливих свідчень зв'язку зображень «зеленого чоловіка» з давніми релігійними віруваннями дозволяє розглядати цей образ як синтез кількох давніх традицій. Таким чином, Грінмен може представляти різних божеств природи, яким поклонялися люди протягом усієї історії цивілізації.

«Зелений чоловік», з його таємничим корінням, увійшов і в фасадний декор львівської архітектури XIX ст. Аналізуючи типологію образів маскаронів Львова XIX ст., переконуємось, що образ Грінмена був одним із найпопулярніших у арсеналі тогочасних архітекторів і скульпторів. Виконуючи лише декоративну функцію на фасадах львівських споруд, цей образ і надалі залишається загадкою. Наше дослідження дозволяє всебічно провести комплексне вивчення маскаронів Львова, з'ясувати відповідні причинно-наслідкові зв'язки та взаємовпливи, що характеризують їхню типологію і художні особливості.

Перспективи подальших розвідок. Пропоновану статтю слід розглядати як окреме положення комплексного дослідження львівських масок окресленого періоду. Результати роботи відкривають

можливості для проведення подальших досліджень і окремих типологічних груп маскаронів Львова, їхніх стильових відмінностей, і для більш конкретного аналізу окремих оригінальних масок, їхніх образно-пластичних характеристик і авторства.

1. Никулин Н. Н. Золотой век нидерландской живописи. XV век. Москва : Изобразительное искусство, 1981. 400 с.
2. Соболевская И. Тайны древесного лика. Стаття на сайте фирмы «Дриадас», 2010. URL: <http://dryad-s.ru/blog/tayny-drevesnogo-lika.html> (дата звернення 23.11.2018)
3. Anderson W. Green Man: The Archetype of our Oneness with the Earth. Harper Collins, 1990. 176 p.
4. Basford K. The Green Man. D.S. Brewer, 1978, reprinted 2002. 128 p.
5. Doel Fran and Geoff. The Green Man in Britain History. The History Press, 2001. 160 p.
6. Harding M. A Little Book of The Green Man. Aurum Press, 1998. 64 p.
7. Haynman R. The Green Man. Shire Publications, 2010. 56 p.
8. Mastin Luke Theories and Interpretations. The Enigma of the Green Man. 2011. URL : <http://www.greenmanenigma.com/theories.html> (дата звернення 28.11.2018)
9. Raglan L. The Green Man in Church Architecture. Folklore. 1939. P. 45-57.
10. Wylie Ruth The Green Man Variations on a theme. At the Edge: Articles on archaeology, folklore and mythology. 1996. №4. URL: <http://www.indigogroup.co.uk/edge/greenmen.htm> (дата зверння 16.01.2019).

References

1. Nikulin N. N. (1981) Zolotoy vek niderlandskoy zhivopisi. XV vek [The Golden Age of the Netherlands painting. XVth century]. Moscow : Izobrazitelnoe iskusstvo, 400. [In Russian].
2. Sobolevskaya I. (2010) Tayny drevesnogo lika [Secrets of wood face]. Retrieved from: <http://dryad-s.ru/blog/tayny-drevesnogo-lika.html>. [In Russian].
3. Anderson W. (1990). Green Man: The Archetype of our Oneness with the Earth. Harper Collins, 176.
4. Basford K. (2002). The Green Man. D.S. Brewer, 128.
5. Doel F. and G. (2001). The Green Man in Britain History. The History Press, 160..
6. Harding M. (1998). A Little Book of The Green Man. Aurum Press, 64. .
7. Haynman R. (2010). The Green Man. Shire Publications, 56. .

8. Mastin L. (2011). Theories and Interpretations. The Enigma of the Green Man. Retrieved from: <http://www.greenmanenigma.com/theories.html>.
9. Raglan L. (1939). The Green Man in Church Architecture. Folklore. 1939, 45-57.
10. Wylie R. (1996). The Green Man Variations on a theme. At the Edge: Articles on archaeology, folklore and mythology, 4. Retrieved from: <http://www.indigogroup.co.uk/edge/greenmen.htm>.

ANNOTATION

Kukil L. Semantics of figurative and plastic solutions of Green Man mascarons in the Lviv architecture of the 19th century. Background. The image of Green Man (Green Man – “the spirit of the forest”), which embodies a mythological forest deity, undoubtedly entered the city’s architecture along with new Western stylistic tendencies and immediately gained popularity among the Lviv architects of that time.

Mythological images, which were formed during the ancient history of mankind, have often remained topical for subsequent epochs, but it should be noted that in the 19th century these mask-images acquired exclusively a decorative function and canonicity of their depiction was altered by interpretations of the author’s vision.

Despite the fact that Lviv architectural decor of the 19th century is a rather studied topic, so far Lviv Green Man mascarons of the 19th century have not been the subject of a special study, which predetermines the scientific novelty of the chosen topic.

Objectives. The purpose of the article is to analyze the main theories of the origin of the Green Man image in the architecture of Western Europe, to reveal its symbolic meaning, to highlight the main typological groups of green man masks in Lviv architecture of the 19th century, to reveal and analyze their figurative and plastic solutions.

Methods. The article applies the general scientific methods of research: method of analysis is used in the study and systematization of scientific literature in terms of the subject of research; comparative method is used for the analysis of stylistic features of 19th century Lviv Green Man mascarons in comparison with Western European tendencies; method of synthesis is used in the development of typology of Lviv Green Man mascarons of the period in question; method of art analysis is used in the analysis of stylistic and plastic features of Green Man masks on Lviv facades of 19th century.

Results. Green Man is a fiction image that combines human appearance and the flora. In the ancient world cultures, Green Man sometimes was identified

as the vegetative deity of the nature. First of all, it is interpreted as a pagan spirit of forest and the symbol of nature revival. It is rather paradoxical that most depictions of this pagan symbol of nature are in the interiors and exteriors of temple architecture of medieval Europe.

Pre-Christian pagan traditions were closely associated with nature. Worshipping sacred trees was intrinsic for many ancient cultures that directly influenced artistic culture of Christian Europe. Accordingly, the masks of "green men" were, perhaps, only one of the pagan symbolic images, which gained the right to exist in the space of medieval ecclesiastical architecture.

A new wave of interest in Green Man's image dates back to the 19th century. The reason for its revival could be an environmental crisis, and in this respect the image of Green Man present in architecture can be regarded as the archetype of "nature guardian", whose role is to remind people of their responsibilities to nature.

During this period various Green Man mascarons, deprived of symbolism, again started to be used by architects as decorative elements of secular buildings. Undoubtedly, such popularity of the "green man" masks in Victorian architecture has influenced the use of this image in European eclecticism, from where it came to Lviv architecture.

Motive of the green man has many variations, which, depending on the author's conception, can be either interpreted as naturalistic or stylized.

The authors of Green Man mascarons placed great importance on specific species of plants. To a large extent their choice depended on the local flora and symbolic associations they caused.

Among Lviv Green Man mascarons, one can distinguish certain common features characteristic for certain types of face reliefs of the green man.

Most often the authors of Lviv mascarons portrayed Green Man's face, hair, mustache and beard turning into leaves. Particular importance was attached to the mood of this bizarre creature. A deep, pensive look and a half-open mouth convey specific facial expression reflecting a special meditative condition that forces these masks to "speak".

A wide spectrum of moods of forest deity mascarons is conveyed by means of facial expressions. Some faces are friendly and smiling, others look sad, fierce, and at times even threatening, approaching theatrical feelings and emotions, thereby turning into "leafy grotesque". Individual masks have more in common with demons or beasts than with humans.

Horny faces of the "green man", which are close to the image of an ancient god Pan, can be referred to a separate typological group of masks. Sometimes these masks stand out with an ominous look and a wry smile that bring them closer to the image of demonic forest deity, wild spirit of forest.

Less often in Lviv architecture one can see the relief heads of Green Man dressed in stylized leaf crowns or from the mouth of which plant sprouts are growing. The last type of masks usually serves as an ornamental motive in the exterior decor and is characterized by small size.

On the facades of many Lviv eclectic buildings, the mascarons of the green man can be complemented with ornamental compositions of plant sprouts, flowers and fruits, garlands or fruit bundles hanging on the lace out of Green Man's mouth.

Similar to European art, there are Green Man mascarons in Lviv architecture depicting a human face decorated with separate leaves or surrounded by a leaf wreath. The atypical attribute of Lviv masks of nature deity are wings.

In addition to all the above-mentioned images in Lviv architecture, there are also mascarons of green lions whose symbolic significance is associated with force and power.

Conclusions. Consequently, Green Man mascarons are a strange symbiosis of a human face and flora, a pagan spirit of nature, the guard of forests, embodiment of the connection between the world of plants and the world of people.

Together with its mysterious roots the "Green man" also entered the facade decoration of Lviv architecture of the 19th century. Analyzing the typology of Lviv mascarons images of the 19th century, we make certain that the image of Green Man was one of the most popular in the toolkit of architects and sculptors of that time.

Variation of "neo" Green Man's masks is characteristic for Lviv architecture of the late 19th century. The authors of Lviv masks attached a great importance to the facial expressions of forest deity. Its attributes can be horns, wings, sprouts growing from the mouth of Green Man or garlands of fruits and flowers, which compositionally complement the image. The choice of plant-like forms was equally important. Performing an exclusively decorative function on the facades of Lviv buildings, this image remains a mystery up to now.

Keywords: architectural detail, mascarons, artistic image, symbol, artistic solution.

АННОТАЦИЯ

Кукіль Л. Л. Семантика образно-пластических решений маскарон Гринмена в архитектуре Львова XIX в. В статье выделена и проанализирована отдельная типологическая группа львовских маскарон XIX в. с изображением древнего божества — Гринмена. Особое внимание уделено семантике и основным теориям происхождения мифологического обра-

за. Проанализированы характерные особенности маскарон лесного божества в архитектуре Западной Европы XIX в. Определены причины появления и распространения этого образа на фасадной поверхности многих сооружений Львова XIX в. В контексте западноевропейских стилевых тенденций проанализированы образно-пластические особенности львовских маскарон Гринмена исследуемого периода. На основе анализа конкретных образцов масок «зеленого человека», разработана типология данной группы маскарон Львова в соответствии с художественными интерпретациями образа.

Ключевые слова: архитектурная деталь, маскарон, художественный образ, символ, художественное решение.

Іл. 1. Коперніка, 15

Іл. 2. Крушельницької, 1

Іл. 3. Матейка, 8

Іл. 4. Глібова, 15

Іл. 5 Лепкого Б., 20

Іл. 6 Вербицького, 6

Іл. 7 Крушельницької, 17

Іл. 8 Гребінки, 4

Іл. 9 Січових
стрільців, 16

Іл. 10 Гребінки, 8

Іл. 11. Дорошенка, 67

Іл. 12. Дудаєва, 2